

แนวปฏิบัติในการใช้ดุลยพินิจไม่รับคำร้องทุกข์ในคดีอาญา

สถานีตำรวจภูธรแสวงหา

หลักการและเหตุผล

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ เป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดองค์กร หนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นหน่วยงานแรกที่ได้รับผิดชอบต่อกระบวนการยุติธรรมก่อนที่คดี หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นถูกส่งต่อไปยังขั้นตอนการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ และเข้าสู่การพิจารณา ในชั้นศาล โดยมีตำรวจเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้วส่งสำนวนการ สอบสวนไปยังพนักงานอัยการซึ่งเป็นนายแผ่นดินฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หลังจากเมื่อศาลพิพากษาลงโทษแล้ว เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะควบคุมตัวผู้นั้นไว้ในเรือนจำเพื่ออบรม ดัดนิสัย และฝึกอาชีพ เพื่อให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่าง ปกติสุข

การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เริ่มจากขั้นตอนแรกคือการร้องทุกข์ โดยบุคคลที่มีอำนาจร้องทุกข์ คือผู้เสียหายตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (4) กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำ ความผิดทางอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายจะต้องไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 123 หรือร้องทุกข์ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ร้องหรือเหนือ พนักงานสอบสวนและเป็นผู้ซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 โดยผู้เสียหายมีเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ จึงจะถือเป็นการร้องทุกข์ที่ชอบด้วย กฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (7) ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขในการที่จะเข้าสู่ขั้นตอน ต่อไป มิฉะนั้นพนักงานสอบสวนก็จะไม่มีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญานั้น และเกี่ยวกับอำนาจสั่งฟ้องของ พนักงานอัยการ กล่าวคือ ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดอาญาต่อส่วนตัวถ้าไม่มีคำร้องทุกข์หรือคำร้องทุกข์ไม่ชอบด้วย กฎหมายจะทำให้การสอบสวนที่กระทำลงโดยปราศจากอำนาจนั้นเสียไปและส่งผลให้ อัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ดังได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 120 เมื่อข้อเท็จจริงดังกล่าวปรากฏต่อ ศาล ศาลก็ต้องพิจารณายกฟ้อง เนื่องจากการกระทำนั้นไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายและหากเป็นคดี ประเภทยอมความไม่ได้ ซึ่งเป็นคดีที่มีความผิดต่อแผ่นดิน เป็นความผิดเกี่ยวกับรัฐจะยอมความกันไม่ได้ เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตายซึ่งได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ความผิดฐานชิงทรัพย์ ประมวล กฎหมายอาญามาตรา 339 หรือความผิดฐานปล้นทรัพย์ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 340 เป็นต้น โดยในการ ดำเนินคดีแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่เอาผิดกับผู้กระทำผิดก็ตามแต่เมื่อผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว เรื่อง ดังกล่าวก็ไม่อาจจะยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ได้ เจ้าพนักงานจะต้องดำเนินคดีต่อไป

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้หรือ เป็นคดีอาญาซึ่งเป็นคดีที่ยอมความ ไม่ได้ จะต้องผ่านการรับคำร้องทุกข์โดยมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการรับเรื่องร้องทุกข์ก่อนการเนินคดี ในขั้นตอนต่อไปแต่เนื่องจากความผิดทางอาญามี 2 ประเภทคือ ความผิดอาญาต่อแผ่นดิน (ความผิดยอมความ ไม่ได้) กับความผิดอาญาต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความได้) หากเป็นกรณีคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว เมื่อมีการ กระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ ต่อพนักงานสอบสวนตามระเบียบตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญามาตรา 121 ก่อนเสมอ

ปัจจุบัน มีบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพ ทางเศรษฐกิจ ที่ผิดเคือง ส่งผลกระทบให้มีผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเดือดร้อนต้องหาที่ พึ่งทางกระบวนการยุติธรรมจึงต้องไปดำเนินการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแต่อาจจะถูกพนักงานสอบสวนใช้ ดุลยพินิจปฏิเสธไม่รับคำร้องทุกข์สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายอาญา และมีระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่า ด้วยคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานตำรวจที่ทำหน้าที่สอบสวนไม่เปิดช่องว่างให้พนักงานสอบสวนนั้นใช้ดุลยพินิจในรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อนำคดี เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากเป็นการร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว หากพนักงานสอบสวนไม่รับเรื่องร้อง ทุกข์ถือเป็นการกระทำความผิดในทางอาญาซึ่งได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา157 เรื่อง ของความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการโดยการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและมีความผิดทางวินัยฐานไม่ ปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีแต่ด้วยปัจจัยหลายประการทำให้พนักงานสอบสวนยอมใช้ดุลยพินิจไม่ รับคำร้องทุกข์ทั้งที่รู้ว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นความผิดแต่เลือกที่จะเลี่ยงไม่รับคำร้องทุกข์เพื่อลดภาระของตนที่ล้นมือ เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับภาระงานที่ล้น หรือบางครั้งใช้ดุลยพินิจโดยผิดพลาดไปโดย วินิจฉัยว่าเป็นคดีแพ่งเพราะบางคดีแทบจะแยกไม่ออกกว่าเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา หรือสาเหตุมาจากพนักงาน สอบสวนถูกคำสั่งโยกย้ายมาจากการปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายอื่น ทำให้ขาดความชำนาญในการสอบสวน ขาดความมั่นใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ขาดความรักและรับผิดชอบในหน้าที่หรือเป็นเพราะนโยบายการบริหารงานภายในองค์กรทำให้ พนักงานสอบสวนถูกผู้บังคับบัญชาแทรกแซงการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจ ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่มีอิสระใน การตัดสินใจได้อย่างเต็มที่

จากปัญหาการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนไม่รับคำร้องทุกข์ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถเข้าถึงสิทธิ และทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นที่พึ่งที่สำคัญยิ่ง หากกระบวนการยุติธรรมในชั้น สอบสวนไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้าถึงการใช้สิทธิได้จริง กระบวนการยุติธรรมในชั้นต่อไปก็ไม่อาจดำเนินการ เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนได้

การร้องทุกข์ กล่าวโทษ

“คำร้องทุกข์” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7) หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้ กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหาย แก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

“คำกล่าวโทษ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(8) หมายถึงการที่บุคคลอื่นซึ่ง ไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น กฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 123 ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้ คำร้องทุกข์นั้น ต้องปรากฏชื่อ และที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิดพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำลง ความเสียหายที่ได้รับ และชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำผิดเท่าที่จะบอกได้ คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือ ร้องด้วยปากก็ได้ 3 ถ้าเป็นหนังสือต้องมีวันเดือนปีและลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ถ้าร้องด้วยปากให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวันเดือนปีและลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการรับเลขคำแจ้งความและเลขคดีอาญา พ.ศ. 2565 ลงวันที่ 28 กันยายน 2565 ให้ความหมายคำนิยามศัพท์ ดังนี้

1. “คำแจ้งความ” หมายความว่า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้แจ้งความได้แจ้งต่อผู้รับแจ้งความ โดยอ้างว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น
2. “ผู้แจ้งความ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมาแจ้งความต่อผู้รับแจ้งความ
3. “ผู้รับแจ้งความ” หมายความว่า พนักงานสอบสวน ซึ่งได้รับแจ้งความจากผู้แจ้งความ
4. “มูลความผิดทางอาญา” หมายความว่า การกระทำที่เข้าองค์ประกอบความผิดทางอาญาฐานใดฐาน หนึ่ง
5. “เลขคำแจ้งความ” หมายความว่า ลำดับการรับแจ้งความของผู้แจ้งความที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องราว หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้แจ้งความอ้างว่าได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น
6. “เลขคดีอาญา” หมายความว่า ลำดับการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ เมื่อการสืบสวนสอบสวน ปรากฏว่ามีมูลความผิดทางอาญาเกิดขึ้น
7. “สมุดบันทึกคำแจ้งความ” หมายความว่า สมุดที่ใช้บันทึกการออกเลขคำแจ้งความรวมถึง บันทึกคำ แจ้งความในระบบสารสนเทศที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด
8. “สมุดบันทึกคดี” หมายความว่า สมุดที่ใช้บันทึกการออกเลขคดีอาญา รวมถึงบันทึกเลข คดีอาญาใน ระบบสารสนเทศที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด

หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจไม่รับแจ้งความร้องทุกข์ในคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

1. เป็นเรื่องทางแพ่ง พนักงานสอบสวน จะลงบันทึกประจำวันและชี้แจงหลักกฎหมายให้ทราบ
2. แจ้งความเป็นหลักฐาน พนักงานสอบสวนตรวจสอบแล้ว เห็นว่าผู้แจ้งความร้องทุกข์ ไม่มี
ความประสงค์จำดำเนินคดีอาญา

3. การแจ้งความร้องทุกข์ ผู้แจ้งไม่ลงลายมือชื่อ/ไม่ต้องถูกต้องตามระเบียบ การแจ้งความร้องทุกข์ ไม่ยอมลงลายมือชื่อ ถือว่าไม่ได้แจ้งความร้องทุกข์ตามระเบียบ เพราะผู้แจ้งต้องมีวัตถุประสงค์ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หากไม่มีการระบุเจตนานี้ลงไป จะไม่ใช่การแจ้งความร้องทุกข์ตามระเบียบ ทั้งนี้เมื่อการแจ้งความนั้น ไม่ใช่การแจ้งความร้องทุกข์ หากความผิดนั้น เป็นความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนก็ไม่มีอำนาจ ที่จะสืบสวนหรือสอบสวนเพื่อทำสำนวน ส่งพนักงาน อัยการให้นำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลได้

4. บัตรสนเท่ห์ พนักงานสอบสวนจะไม่รับแจ้งความร้องทุกข์ ถ้าผู้กล่าวโทษไม่แจ้งว่าเป็นผู้ใดหรือใช้นามแฝง ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการรับเลขคำแจ้งความ และเลขคดีอาญา พ.ศ.2565 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการรับเลขคำแจ้งความ และเลขคดีอาญา พ.ศ.2565 ได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการให้พนักงานสอบสวน พิจารณาไม่รับคำร้องทุกข์ไว้ใน ข้อ 5 ดังนี้

เมื่อมีผู้มาแจ้งความ แม้คำแจ้งความนั้นพนักงานสอบสวนเห็นว่ายังไม่แน่ชัดว่า เป็นคำร้องทุกข์หรือคำ กล่าวโทษ หรือเป็นเรื่องทางแพ่ง เมื่อพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนผู้แจ้งความ และพยานที่ผู้แจ้งอ้างถึง หรือพยานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการดำเนินการอื่นทั้งหลายในการรวบรวมพยานหลักฐาน จนปรากฏชัดว่าไม่มีมูล ความผิดอาญาเกิดขึ้น ให้พนักงานสอบสวนรีบเสนอเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาทราบตามลำดับชั้น ถึงหัวหน้าหน่วยงาน ที่มีอำนาจสอบสวน พิจารณาส่งภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่รับเลขรับแจ้งความ กรณีหัวหน้าหน่วยงาน พิจารณาวินิจฉัยสั่งการแล้วเห็นว่า เป็นเรื่องในทางแพ่ง ก็ให้ชี้แจงทำความเข้าใจให้ผู้แจ้งทราบ และลงประจำวัน เกี่ยวกับคดี พร้อมให้ผู้แจ้งลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

หากผู้แจ้งไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว และยืนยันจะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไป ก็ให้ ดำเนินการตามความประสงค์ของผู้แจ้งความ พร้อมทั้งอธิบายให้ทราบถึงกรณีที่จะต้องรับผิดชอบทางกฎหมาย ด้วย และนำข้อ 4(1) หรือ ข้อ 4(2) ของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการรับเลขคำแจ้งความและเลข คดีอาญา พ.ศ.2565 ลงวันที่ 28 กันยายน 2565 มาใช้โดยอนุโลม

กรณีหัวหน้าหน่วยงานวินิจฉัยสั่งการแล้วเห็นว่า เป็นเรื่องที่มีมูลความผิดทางอาญา ไม่ว่าจะ เป็น ความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดต่อส่วนตัว ก็นำข้อ 4(1) หรือ ข้อ 4(2) ของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการรับเลขคำแจ้งความและเลขคดีอาญา พ.ศ.2565 ลง 28 กันยายน 2565 มาใช้โดยอนุโลม

และในกรณีต่อไปนี้พนักงานสอบสวนอาจใช้ดุลพินิจไม่ทำการสอบสวนได้คือ

1. เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมรับข้อเท็จจริงตามระเบียบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 122 (1)
2. เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเองโดยมิได้มีการร้องทุกข์ก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 122 (2)
3. เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่ยอมบอกว่าเขาเป็นใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษ หรือบันทึกคำกล่าวโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 122 (3)